

MARKO ČRTALIČ

LITERATURA NA ŠKOFJELOŠKEM – DANES

Škofjeloški rokopis, kapucinski pridigarji, Škofjeloški pasijon, dr. Ivan Tavčar, dramatik Anton Leskovec, Cvetko Golar, Janko Mlakar in France Koblar so nekatera imena in osebnosti slovenske literature in literarne zgodovine s skupnim imenovalcem – koreninami v tleh škofjeloškega ozemlja.

Kreativnost ljudi se je od nekdaj tudi na Škofjeloškem obdržala skozi **besedo**, vse od nastankov srednjeveških ljudskih pripovedk o Škofji Loki, njenih gradovih in škofih, o Lubniku, Poljanski dolini in Blegošu, o Maršotni jami pri Žirovskem vrhu in kovanju žebeljev v Železnikih. Tradicija se nadaljuje skozi stoletja vse do danes, ko škofjeloški literarni ustvarjalci objavljajo v slovenskih in gorenjskih literarnih revijah in zbornikih ter v knjižni obliki izdajajo svoja dela bodisi pri slovenskih založbah bodisi v samozaložbi.

Za letošnjo številko Loških razgledov Vam ponujamo prerez skozi dveletno literarno bero avtorjev, ki redno ali občasno odstopajo svoje prispevke tudi **Sejalcu**, literarni reviji, ki izhaja v Škofji Loki, ki je bila v začetku glasilo kluba literatov pri ZKO Škofja Loka in ki se je februarja 1991 prvič predstavila kot gorenjska literarna revija.

V iskanju prave besede, precizno izražene misli, v iskanju Resnici najbližje upovedanih čustev je smisel in hotenje izpovedi in pripovedi, ki smo jih za bralce Loških razgledov izbrali letos. Po Vaši lastni presoji jih sprejmite kot literarno-estetski užitek ali pa kot informacijo o književnem dogajanju v našem prostoru.

NEŽA MAURER

Škofja Loka

nasmeh ali misel,
ki me bo – prirasla v moji glavi –
vlekla k prebrisanemu tatu.

TVOJE MESTO

(Poklonila sem ti ga takrat,
ko sem bila srečna v njem;
srečni so bogati.)

Tvoje mesto – pravim –
in čutim, kako mi z lovorjevo vejico
prizanesljivo hladiš razgreti vrat.

PLIVKANJE

Še vedno leži ob njem morje.
Ozke ulice so s sencami razdeljene
na pol – lahko izberem
senčno ali sončno plat –
oleandri zanosno cvetijo
in prodajalec sadja
se zaljubljeno smehlja oranžam.
Čakam,
ali mi bo kdo ukradel ruto,

Dotik glasu,
dotik kože –
dotik in umik.
Plivkanje vode ob breg.

Desetletja doživljam eno in isto:
približevanje, dotik, umik.
In mislim: Kako izrabljeno.
In čutim: Kako čudežno.

POMLADNA

Odčesni brstečo
vejico vrbinja –
poveži z njo cvetoče misli
in ne tuhtaj,
na koga, na kaj
te to spominja.
Daj šopek prvemu,
ko začutiš v žilah
hitrejši utrip.
Ne čakaj na besedo,
nasmeh ali prijazen gib.

PISMENKA

Čutim: to jutro
se je veselje odprlo na stezaj.
Zakaj? Do kdaj?

Odrpto je:
lepota in zmuzljivi smisel
lijeta vame, skozme.
Vpeta v sile med svetovi
komaj opazno žarim.
Znak postajam, pismenka –
a kaj pomenim?

ŽUBOREČE

Ne vem zakaj ne kako
je prišlo do tega,
da sem ga prijela za ramo.
Konice prstov so pod obleko
zaznale živo telo.
Kot strela, kot visoka napetost
je šlo skozme.
Kaj pa duša? Načela? Zamera?
Prezир? Smrt?
Vse je bilo v trenutku
spoznano za greh – in odpuščeno.
Presvetljeno. Lesteneč,
ko obrneš stikalo. Nikjer teme.
Ali tema sploh obstaja?

»Vse mi boš povedala...«
»Vse. Še tisto,

česar ni.
Boginja sem. Pravkar rojena.
Vse smem in vse zmorem.
Kar naredim, je dobro.«

Pogledal je v nebo
in šla sem po njegovem pogledu
kot po stezi do oblaka,
legla in ga povabila.
»Tako,« je rekel.
»Samo še nekaj potokov natrgam
za šopek, da bo žuborel
z najinim dihanjem.«

KADAR CVETE

Kadar krompir zacvete
z lilasto belimi cveti –
na vratu se žila napne,
lilasto bela žila
z zahtevami, z obeti.

Hočem, da prideš,
skrit in nikomur poznan;
hrana telesu in duši,
moja noč in moj dan.

Kadar krompir zacvete
– cveti so lilasto beli –
vem: vse se v zemlji konča,
vse, kar smo začeli.

Hočem, hočem, da prideš,
moja hrana, utvara,
moj mir...
v veselje zazrt, neresničen;
zemeljski kakor krompir.

OGRADA

Ograjena sem
z drobnimi ljubeznimi –
enako neizprosnost
kot z drobnimi sovraštvi.

Samota
zakoličena v ogradi
iz drobnih, a čvrstih prilasčanj.

NA KROŽNICI

Besede – nalašč preslišane –
ne padejo na tla.
Iskreno povedane,

prav usmerjene,
krožijo okrog zemlje.

BLAŽ OGOREVC

Škofja Loka

O HUDIČEVI STARI MAMI

Pogosto in mnogo se govori o hudičevi stari mami. Mnogi, ki sicer hudiču nikakor niso blizu in ga poznajo le po govoricah ali iz zapisov v bulvarskem časopisju, trdijo, da so bili z njegovo staro mamo dobro znani in da je bila to nadvse ugledna gospa, pač vse nekaj drugega kot njen razvpiti vnuk. Brez dvoma pa marsikaj, kar se razširja kot resnično, ne zasluži nikakršne pozornosti in je popolnoma zlagano ter izmišljeno, ali pa je resnični osnovi toliko pridodanega, da takšno govorjenje izgublja vsako realno osnovo. Torej vsa množica zgodb, ki kroži o njej, priča bolj o pomembnosti in nenavadni popularnosti njenega sina, kot pa o njenem življenju.

Čeprav ne bi rad poudarjal samega sebe in se silil v ospredje, pa moram vendarle opozoriti na dejstvo, da sem hudičevo staro mater v svojih otroških letih dokaj dobro poznal in jo tudi precej pogosto videval. S hudičem se takrat osebno še nisva poznala, kajti v tem času je bil varovanec vzgojno poboljševalnega doma Ljubljana-Šiška in sva se torej seznanila šele precej kasneje v času skupnih študijev na ljubljanski filozofski fakulteti. Hudičeva stara mama pa je precej pogosto zahajala v našo hišo, upal bi si celo trditi, da je bila nekakšna družinska prijateljica. Čeprav sem bil v času njene smrti v domu za ostarele v Podbrdu, kjer je preživela zadnji dve leti svojega življenja, komajda dvanajstleten deček, se mi je njena oseba vtisnila globoko v spomin. Prav tako pa so vsi podatki, ki jih navajam na tem mestu, a jih kot nezrel otrok takrat še nisem mogel doumeti, preverjeni in popolnoma avtentični.

Vsi, ki smo to staro gospo kdajkoli poznali, se strinjamo, da je bila popolnoma povprečen primerek polsiromašne meščanke. Njene sive, dovolil bi si celo poudariti, prazne oči, njen neizrazit nos, ozke ustnice in v obraz pogreznjena brada, so v popolnem nasprotju z današnjimi slikami, ki nam jo prikazujejo v idealiziranem, skoraj klasičnim boginjam podobnem liku. Tudi njena postava je bila dokaj nepomembna, merila je namreč le pičlih 155 centrimetrov in je bila prej suha kot debela. Poleg tega pa jo je kazila še neka telesna hiba. Grba, ki je bila v mladosti skoraj neopazna, je postala z leti, ko se je ženica sključila, dokaj izrazita. Še bolj neprijeten vtis pa je vzbujala velika, za moško pest debela golša na njenem zgubanem vratu.

Vedno je bila oblečena enako, v črno klotasto obleko in črn klotast predpasnik. Sive, nikdar ostrizene in nikdar razčesane lase je v figo zvite skrivala pod črno svileno ruto. Pozimi se je ogrnila v težak suknen plašč, katerega kocine so nas otroke dokaj neprijetno pikale v nežna lička. Zaradi pomanjkljive higiene in nikdar oprane obleke je okrog sebe razširjala neprijeten suh vonj, ki me je vedno iz povsem nerazumljivih razlogov spominjal na miši.

Preživljala se je s priložnostnimi zaslužki, predvsem s šivanjem. Imela je singerjev šivalni stroj na nožni pogon in z njim je hodila od hiše do hiše. V dveh ali treh dneh, približno toliko časa je ostala pri eni družini, je poslala vse zavese, rjuhe, prte in obleke, ki so bili tega potrebni. Za svoje šivanje sicer ni zahtevala

mного, vendar pa je bila pri hrani neznansko izbirična. Prav tako pa je pri mizi še marsikoga motila njena druga razvada. Ob jedi je namreč glasno cmokala, tako da so ji v nekaterih bolj finih družinah postregli šele takrat, ko so vsi ostali že pojedli, da jim ne bi kvarila apetita. Njen najljubši posladek je bila turška kava, v katero pa je v nasprotju z vsemi pravili lepega vedenja namakala kose kruha, ki jih je potem ob neznanskem mlaskanju sesljala. Zaradi te neobičajne navade, zaradi njenega videza in vonja ter seveda malce beraškega načina preživljanja, pa je mestne dame nikoli niso vabile v svojo družbo, čeprav je po svojem stanu pravzaprav sodila mednje.

Potrebno pa je poudariti, da je bila nenavadno verna. Svetih obredov se je udeleževala redno, prav tako pa je vestno opravljala vse ostale verske dolžnosti. Dokler njenega glasu ni strla starčevska hripavost, je prepevala na koru. Govorilo pa se je celo to, da izvrstno igra na orgle, čeprav jo je imel le malokdo priložnost slišati. Zaradi njene verske gorečnosti in zaradi za nekatere mestne gospe prevelikih vsot denarja, ki jih je svoji štedljivosti navkljub dajala cerkvi, je prišla celo pod jezike mestnih opravljivk. »Raje naj bi siromašnim otrokom kupila kakšno slaščico, pa bi s tem storila Bogu bolj ugodno dejanje,« so menile, »kakor pa da pita že tako predebelo cerkveno gospodo.« Vendar pa to njenih navad ni spremenilo. Za vse, razen za puščico v farni cerkvi svetega Jakoba, je bila njena denarnica zaprta s sedmimi pečati.

Zaradi te njene verske vneme morda tudi ni čudno, da so že pred desetletji pričele krožiti nekakšne govorice o čudni in perverzni naklonjenosti hudičeve stare mame do nekega prikupnega mladega farnega kaplana, ki so šle celo tako daleč, da so pričeli pripisovati očetovstvo njenega edinega nezakonskega sina, torej hudičevega očeta, temu kleriku. Vendar pa vse kaže, da so to le nesramna obrekovanja, a kljub temu so verski predstojniki mladega kaplana kazensko prestavili v neko ravninsko vas v okolici Varaždina. Povsem resnično pa je dejstvo, da hudičeva stara mama ni nikoli povsem pretrgala stikov z njim in jih je skrivoma vzdrževala vse življenje. Prav tako pa je resnično tudi to, da jo je prav omenjeni kaplan, takrat že župnik v Polhovem Gradcu, navdušil za njeno romanje v sveti Lourdes. Njeno štirinajst dni trajajoče bivanje v tem mestu čudežev pa ni povsem pojasnjeno. Vemo le, da je tja in nazaj potovala z vlakom. Prav tako je znano, da so jo v bližini železniške postaje v južnofrancoskem mestecu Peauju, kljub njeni starosti, takrat ji je bilo namreč že petinsedemdeset let, posilili trije mesarski vajenci. Vrnila se je brez vsake prtljage, s seboj je prinesla le dve črni svileni ruti z živahno pisanim rožastim vzorcem ob robovih, za kateri je trdila, da sta čudodelni in zavojček bonbonov, v katere je bil vtisnjen lik lourdske Matere božje.

O njenem značaju in njenih nreveh pa se poleg že prej omenjene skoposti ne ve skoraj nič zanesljivega. Nikdar namreč ne bomo uspeli dognati, ali je bila zla ali dobra. Vendar pa po naslednjem dogodku, ki sem mu bil sam priča, lahko sklepamo na nekakšno čudno zlobo v njeni naravi. Neko jesen je začela s šivanjem v naši hiši natanko na dan vseh vernih duš v vicah. Vlažen jesenski večer z lenimi meglami je legel nad mesto. Otroci smo v toplo zakurjeni sobi na štedilniku pekli kostonje, kajti star in lep običaj je peči ta okusni sadež ob večerih v času tam okrog dneva mrtvih ter ob tem kramljati in se spominjati ranjkih, njihovih življenj in njih dejanj. Kostonji so cvrčali in piskali na vroči plošči štedilnika, hudičeva stara mama pa je, sedeč v kotu na zaboji za kurjavo, ob neznanskem mlaskanju in seslanju uporabljala svojo večerjo. Nenadoma pa je utihnila, grižljaj se ji je ustavil v ustih in zdelo se je, da nenavadno pozorno prisluškuje nekim zvokom. »Ha,« je naenkrat zavpila in pri tem ji je iz ust zletel prežvečeni zalogaj, »ha, otroci, ali slišite, kako

v grozi tulijo duše grešnikov v vicih! ?« Naša mama, ki je bila mnenja, da smo otroci še premajhni in prenedolžni za taka spoznanja, jo je le s težavo pomirila, nam pa je pojasnjevala, da so cvilili kostanji, ki so se pekli. Vendar pa bi skoraj lahko prisegel, da se je tisti večer v piskanje kostanja mešal še nek drug, srh vzbujajoč zvok.

Takšna je bila hudičeva stara mama v času mojega otroštva. Stari ljudje pa so mi kasneje pripovedovali, kakšna je bila v času svoje in njihove mladosti. Golše takrat še ni imela, morda je bil le njen vrat, tako so poudarjali, malce izrazitejši. Prav tako je bila v tem času tudi njena grba skoraj neopazna. Prsi, ki so se ji na starost raztegnile ob telesu kot dve majhni in tanki palačinki, pa so bile takrat skoraj neopazne. Le dve nabrekli bradavici sta ji namreč ždeli na rebrih, kar pa seveda v času polnih, kot krogle za balinanje velikih prs, ni bilo najbolj cenjeno. Njeno telo pa vsemu omenjenemu in nizki rasti navkljub, ni bilo povsem brez čarov. Predvsem so možje preteklih desetletij poudarjali njene polne in čvrste boke ter mehka stegna.

In baje so te čare tudi v izobilju izkoriščali, saj je bila hudičeva stara mama dokaj radodarna z njimi. Menda je vedno, kadar je popoldan ali pod večer krenila ob reki na sprehod, pod pazduho tiščala deko. Kakšnemu namenu je ta deka služila, pa tako vsi vemo. Nikomur pa nikdar ni bilo popolnoma jasno, kako je združevala svojo versko gorečnost in stroge moralne norme, ki vladajo vernikom krščanske cerkve, s svojim seksualnim razvratom.

Toda kljub omenjeni spolni razbrzdanosti in že prej poudarjeni skoposti, mnogi opozarjajo tudi na nekaj zelo pozitivnih značajskih potez hudičeve stare mame, predvsem na njeno resnicoljubnost. Prav tako pa je poudarka vredno tudi dejstvo, da ni bila nikdar nikjer zadolžena in da nikdar nikomur, kljub mnogim priložnostim, ki so se ji nudile pri šivanju po tujih stanovanjih, ni ničesar izmaknila.

Umrla je, kot sem že prej omenil, v domu za ostarele v Podbrdu, stara 78 let. Njen edini živi potomec, vnuk hudič, se pogreba ni udeležil. Starka je vso svojo skromno imovino zapustila cerkvi, obe čudodelni ruti, ki jih je prinesla iz Lourdesa, pa sta ob njeni smrti na skrivnosten način izginili.

NEJC BERNARD

Škofja Loka

MAJA

Maja,
tisti večer, ko si spala le nekaj
metrov proč od mene, v
postelji študentskega doma na Ajtosi
Dürer Sör, soba 208, sem te gledal skozi
temo nepremaganih dimenzij,
neraziskanih meglenih
sanjskih povezav, ali pa

tisto jutro, ko sem spal
ob tebi, ko si sedela
za pisalno mizo in se
učila na pamet nekaj, kar

sem jaz imenoval nesmiselni zlogi,
ti pa madžarščina. Sanjal
sem, kako si se sklonila
k meni in mi povedala,
da grešiš. Takrat še
nisem vedel, zakaj te
sanjam tudi, ko si zraven mene.

Opoldne si mi v
madžarščini naročila kosilo.
Jedla sva v madžarščini.
Tudi smejala sva se v madžarščini.
Nikoli ne bom pozabil, kako
si izgovarjala súldhasaburgonya.

Ves čas me je spreletavala
misel,
da so vsi, Éva in Mateja, Blaha Lujza,

John, Judit in Imre, še celo
Csepeli, in cela
Bécsi utca, tam samo zaradi
naju.

Prebudil sem se v simplon
ekspresu. Tudi ko me je
konduktar spodil v drugi
razred, sem bil še vedno
s tabo.

SILVA BRANK

Škofja Loka

ODLOMEK

Mesto je bilo praznično okrašeno, čeprav je do Božiča manjkalo še skoraj tri tedne. Na ulicah in v trgovinah je bila gneča, ljudje so vendarle še našli čas in denar, čeprav je mnogim obojega primanjkovalo, da so nakupovali za bližajoče praznike. Tudi Katarina je bila obložena z vrečkami. Zatopljena v svoje misli je stopala proti avtobusu. Hotela se je čimprej odpeljati iz mesta, ni ji bilo do ogledovanja bogato naloženih izložb, čeprav so ponujale med obiljem kiča tudi prav lepe stvari, ki so jih včasih videli le v izložbah na zahodu.

»Katarina! Katarina!« je zaslišala veseli klic z ulice. Takoj jo je spoznala po glasu, zato je še hitreje vstopila v avtobus in se naredila, da je ne sliši. Hotela je zbežati. »Ko bi le takoj odpeljal,« si je želela.

Maja je šoferju potokla po šipi in šofer je odprl vrata.

»Hvala,« se je nasmejala in se takoj obrnila h Katarini, ki je sedela za šoferjem.

»Si postala gluha ali si zaljubljena?« jo je smeje vprašala.

»Ne eno ne drugo,« je resno odgovorila Katarina. »Nisem želela govoriti s teboj,« je odkrito priznala, da se je Maji od začudenja podaljšal obraz.

»Katarina, kaj se je zgodilo, da tako govoriš?« je Maja vprašala potih. Ker jo je zaskrbelo in ker se je bala scene. »Prosim, pojdiva dol. Tako se vendar ne moreva raziti. Šla boš na naslednji avtobus in če ga nimaš, boš ostala pri meni čez noč,« je proseče zašepetala, da bi je drugi ne slišali.

»Zakaj pa ne?!« je predrzno in prav nič potih rekla Katarina. »Zdaj že imam pankrta in to – črnega, ki sem ga dobila v tvoji hiši, zdaj mi ne more več škodovati tvoja čudna družčina,« je prvič bruhnila iz nje zatajevana bolečina.

Maja je prebledela. Šofer se je ozrl in vprašujoče gledal Katarino, saj jo je poznal še iz študentskih let, ko se je ob petkih vračala iz mesta v svojo dolino. Maja je šele zdaj opazila blede, udrti obraz, od joka obrobljene veke in ohlapno jakno čez polno postavo, ki je bila prej tako drobcena. Zdaj je v hipu razumela, zakaj ji ni odgovorila na njena pisma. Zgrozila se je, ne le zaradi Katarine, tudi zaradi sebe.

»Katarina, lepo te prosim, pojdiva dol, morava se o tem pogovoriti,« je še enkrat prosila Maja.

Šofer, ki bi jima lahko bil oče, je še vedno nekako zaskrbljeno gledal Katarino, nato ji je pokimal, kot bi ji hotel reči: punca, ubogaj, lažje ti bo. Takoj, ko sta izstopila, je odpeljal.

»Živiš sama?« je končno vprašala Katarina, ko sta vstopili v dvigalo.

»Ne,« je odgovorila Maja, vidno prizadeta. »Živim z nekom, ki ga poznaš.«

Obrnila se je proč, ni mogla gledati Katarine v oči. Odklenila je vrata svojega prijetnega dvojnepolsobnega stanovanja sredi parka, z balkonom nad košatimi smrekami, srebrnimi jelkami in starimi platanami, ki so zdaj že odvrogle svoje orumenele liste.

»Koliko večerov sva tu preklepetali, se spomniš Katarina?« jo je Maja prijazno nagovorila, ko je spravila plašče in prtljago v garderobo in jo popeljala v toplo in bogato opremljeno dnevno sobo.

Katarina je globoko zajela sapo, nenadoma se je tako živo spomnila tiste vroče, sobotne julijske noči... Morala je sestiti, postalo ji je slabo.

»Povej mi kaj o sebi, nič mi nisi odpisala in ne vem, zakaj si tako, tako, polna sovraštva do mene,« jo je prosila Maja z nekakšnim cmokom v grlu, ko je odložila vrček in skodelice s kavo na majhno, okroglo mizico ob dveh globokih foteljih. Katarina je še vedno negibno sedela. Počutila se je tako utrujeno. In žalostno. In ponižano. Ozrla se je na balkon in nešteto spominov je butnilo vanjo.

»Včasih sva se imeli zelo lepo,« je rekla bolj sebi kot Maji. »Prirejala si dobre žure, imela si nekaj res imenitnih prijateljev. In prijateljic. Le kako sem se jaz, podeželanka, znašla med vami, med mestno študentsko elito?« Pogledala je Majo, ki si je pravkar prižgala cigareto, takoj nato rekla: »Oprosti,« in ugasnila.

»Kar prižgi, ne moti me, vem, da boš težko brez nje.« Imelo jo je, da bi tudi sama spet prižgala, ko je videla Majo, s kakšno slastjo je vlekla dim vase. »Zakaj pa bi se ozirala na tega otroka, ki ga sovražim?« A vseeno ni prižgala. Tiho sta srebalii vročo kavo.

»Umrli mi je oče, julija, takrat, ko sem prenočila pri tebi. Na morju ga je zadela kap,« se je počasi le obrnila k Maji.

»Ja, vem, pisala sem ti o tem kasneje, ko sem zvedela in se ti opravičila, da nisem prišla na pogreb. Ko mi nisi odgovorila, sem ti pisala ponovno, prav skrbelo me je zate.«

»Oprosti, takrat sem čakala čisto drugo pošto,« so misli Katarini poromale na Nemško.

»In takrat še nisem slutila, kaj me je doletelo,« je rekla spet z ubitim glasom.

Maja ni vedela ali naj izvleče iz nje skrivnost z vprašanji ali naj mirno čaka, da bo sama spregovorila. »Ko bi vsaj ne prišel,« je bilo edino, kar ji je zdaj ležalo na duši.

Katarina si je s sokom zmočila suha usta. Pogledala je Majo, ki je sedela s podvitimi nogami v globokem fotelju in pomislila, da sama ne more več tako udobno posedati, da jo že ovira otrok, ta črni, osovraženi otrok v njenem trebuhu.

»Če vidiš kdaj Ahmeta, mu povej, da je svinja!« je butnilo iz Katarine in zajokala je v krčevitem drgetu.

NORO UPANJE

Vem,
neskončno noro
je moje upanje.

A z njim
hranim dušo.
Brez nje
ni mogoče živeti.

KRUH DOMAČE PEČI

Vonjam kruh domače peči.
Vidim te,

kako se mi smehljaš.
Dobre kot kruh imaš oči.
Kot kruh tople dlani,
ko mi božaš obraz.

Hvala ti
za lep spomin.
Veš, z njim
mi je mnogo lažje,
tu,
na tvojem grobu, mati.

POLJUB ODPUŠČANJA

Sanjam, da padam v globino.
Strah me je smrti.

Sanjam, da si dober z menoj.
Varno me ujameš v naročje.
S poljubom odpuščanja
obrišeš moje solze.
Vdano grem za teboj,
ne vprašam, kam pelje pot.

O, blažene sanje,
ki me hranite z upanjem!
Vrnite se
s tišino osamljenih zvezd.
Morda me čaka
v sencih najinih brez?!

IRENA TRATNIK

Gorenja vas

Za – nov poljub.
Za – novo večnost...

PRAZNINA

Nobene misli.
Ne želje. Ne spomina.
Praznina čez in čez.
Brezčasni čas.
Brezglasni glas.
Tišina mrtvega srca...

Spominjam se luči nad Granado.

Krasil te je oblak, tisto noč pred dnem.
Rodila se je tiste noči pred dnem oda o resnici.
Viharna noč pred dnem in ti na pragu moje hiše.
Jokajoč razbijaš duri in gledam te z okna.
Obupan človek s kamnitim srcem – nisem odprla vrat.

Podivjan mustang na oceanu.
Renčeči psi pod luno – človek meditira!
Elipsa dnevnega načrta.
Pesem
O
Jokajoči
Edinki
Nosi
Obup.

Hvaležen pes s kostjo v gobcu
Renči nad luno,
Elipsa mu kroži nad zvijajočimi očmi –
Prepojen z naslado utihne.
Edino pes, ta črni pes z belim smrčkom.
Naj čuva človeka, zrušenega na pragu v
Enakonočju – še vedno gledam skozi zastrto okno.
Nočem gledati, a vseeno gledam in
Jočem, saj je to vendar isti človek –
En sam človek s kamnitim srcem – nisem odprla vrat.

NAJLEPŠE JUTRO

spominjam se...
bilo je eno izmed najlepših juter...

sonce je vzhajalo in sneg se je lesketal
v vsem svojem sijaju in mogočnosti...
ovita v žarke tisočerih sončnih krogel sem prestopila
v obdobju avantur in kajpak – razočaranj, velikih
razočaranj...
vse to šteje k življenju... je že tako...
da, bilo je svetlo, lepo, nepozabno, čudežno jutro...
spominjam se ga...
takrat, ko sem stopila k oknu in videla to čudovito jutro,
vem, da me je oslepila le želja,
morda še ta preprosta tišina snežne, bele pokrajine...
da.
to so le spomini, veste,
lepi in boleči spomini mladosti...

POVEJ MU!

nocoj mi šepečeš, veter,
ko nisem pripravljena nate...
nocoj zavijaj okoli vogalov,
šepeči njemu,
da čakam na glas,
da sanjam,
ko bi moral človek
biti buden
in opazovati vsakdanji vrvež.
povej mu nocoj, zavijajoči veter,
takoj zdaj mu pojdi povedat,
da ga vendar le še ljubim,
da mi je morda malce hudo,
ker ga ni tu in
da mi je verjetno vse huje obmisli,
da se ne vrne več...

šepeči mi veter, nocoj,
ko proslavljam
s polno čašo
in mokrim licem
njegov odhod...

JURE REJEC
Železniki

MAR NISI mu ti tako napela loka
obrvi na njegovem zamišljenem obrazu,
ti prinesla prve slutnje o porazu,
ti preslišala njegovega joka?

Mar se ti ni napela ustnica od plahega stoka
ko sta se prvič razšla v večernem mrazu?
Res, strah si mu vlila v srce, in po ukazu
so v njem starejše se groze odprle od tega uroka.

Pokliči ga... sam nikoli ne pride iz te noči.
Saj hoče. A dan je prekratek in mu uhaja
v temo, in normalnemu le težko se privaja.

Pokliči ga... daj mu vsaj delček svoje moči.
Saj hoče le tolažbo, ko k tebi zahaja.
Tolaži ga, in ne bo več mislil, da odhaja.

• • •

Bo to zdaj konec. Preživeti s tem
je redka moč izbrancev. Naj zdaj odidem
in kakor slepec, ne da vem
je dan ali tema, brez vsega, sam, zaidem?

Iskal sem te. Kam naj še grem.
Ni te v meni, ne v ljudeh. Kamor pridem
je le še senca, skrita si očem,
a jaz sem tebi viden.

In še vedno hočeš naj trdim,
da si. Laž ljudem, ki z njimi sem trpel
da bi s teboj trpljenja jih otel.

Zdaj naj, še mlad, zaspim?
Da, saj prišla je noč v to deželo –
nasloni na blazino svoje jokajoče čelo.

A XI

Ta zemlja
živi v meni neko
svoje življenje.
Ve za strah, lakoto, smrt.
Iz nje se vračamo v spomin
naših že pozabljenih naslednikov.
In ne vemo, če so ta voda
ki pronica skozi kamenje
solze
teh, ki smo jih ljubili malo
manj kot sebe,
ali solze teh, ki se še ljubijo.

Vračam se k tebi, vračamo se

Solze so grenke in plodovi
so grenki.
Živimo.
Govorimo o tebi
pa te ne spoštujemo po
svojih bližnjih.

Vedno si imela prav
ko si me klicala k sebi.
Zdaj vem, tvoj klic prijatelju
je dih brezmadežne smrti.
Če te nisem ljubil dovolj
daj mi še časa, izpij mi možgane
in kri
hodi z mojimi udi
rasti iz mojega srca,
da se srečava
en duh in eno telo.

JANEZ OBLAK

Lučine

Jesenski dež kar dan na dan
spira prah poletja z listja.
Gozd je zapahnjjen in teman,
čeprav opran, da v prsih stiska.

Rumeno listje zlepljeno na tleh, a sije –
podobo pravega obraza maska krije;
iz meglic, soparice in vonja gnitja
gleda vame smrt zlovešča in prikrita.

Le kdaj bo dan, da iz lanenih niti
na statvah stkan odpade črni prt;
da na kolovratu nabrana svetla preja
vabila vasovat me bo v cvetoči vrt.

Kdaj z žarki sonce krošnje bo objelo,
prodrlo z laski zlatimi v podrast;
kdaj znova bo nad gmajno zadehtelo
in bo svetloba nam – pomladna slast.

ŽAREČI OBLAK

Ne vabi me oblak ožarjen
in nepremičen na večernem nebu.
Pri tleh je mir,
septembrski dišeči zrak.

A že je mrak.
Raz njega ne bi videl več
teh krajev pod seboj,
le nad seboj prostranstvo zvezd:
citronasto rumen vsemirski prah
posut po temnomodrem prtu.

Zato naj ga kar blag zahodni veter
naprej odžene.
Potihoma – za vselej.

SVET SE ZAGRINJA

Zgineva v poznem popoldnevu
podlaga zlata (in beseda),
ki bi podprla sliko
travnika cvetočega.

Svet se zagrinja v molk.
In v mrak.

Le majhno nočno luč sledim,
ki tli v drobni kresnici.
Tiho tiho leti. Ugasne
na orošeni cvetici.
Tu zmanjka mi besed,
ni več kaj sporočiti.

BESEDE NI

S suho, črno besedo sem odel mamu in očeta.
Sam po prostranih gozdovih sem iskal semena,
zdaj izmučen gledam beli strop.
Toplota peči, v kotu nad glavo pajek.
Tam zunaj vrabec vrešči.
Čudežni kamen škrata pospanosti.
Tu tišina ur, tam modra zemlja,
nekje zeleno nebo.
Mati vsa bela mi vodi roko,
da s kredo na črno obleko očeta
napišem teh nekaj (besed v slovo).

MARKO ALIČ
Žiri

TIHA LUČ

Ko oblak prekrije nebo,
ko sonce ugaša nad zemljo...

Takrat ko vse je odšlo,
ko v sebi sem sklonjen ostal,
da, takrat sem vzljubil temo.

Vzljubil tihoto,
vzljubil samoto.
Vzljubil krik bolečine v sebi
si izrul trnje v peti.

Občutil svetlobo,
se sklonil v vodo.
Pogled iz nje
se mi dviga v SVOBODO.

DRUŽICA SAMOTA

Stal sem na mokri tlakovani cesti. Nedeljsko popoldne se je nagibalo proti večeru, celo dež je prenehal. Za sabo je pustil svoje mokre sledi. Te bodo ob prvih jutranjih žarkih izginile v skrivnost življenja in obrodile nove sadove, katerih skrivnost mi je nedoumljiva.

Naslanjal sem se na zid. Iz njega sem vpijal vlago in mokroto, katero sem zaznaval tudi z očmi. Njen hlad pa sem čutil na svojih trudnih ramenih. Nisem se ji odmikal, dopustil sem ji, da me je pretresla do srca. Ni me pustila, da bi na krilih sanj zajadral višje. Do zvonov, ki so ravno oznanjali večerni ave. S pogledom sem sledil tem bronastim zvokom, a uzrl sem le vlažno steno visoke zgradbe na drugi strani ceste. Ujet sem bil med zidove. Le ulica je imela smer. Toda nisem se odločil ne za levo ne za desno smer, ostal sem na svojem mestu. Z zadnjim odbitim »bom« se je z večerom začel širiti tihota. To ni bila tista vsakdanja, kot jo občutim ob večerih v svoji sobici, ampak praznična, zavita v mehko tančico skrivnosti, ki je s sabo prinašala bolečino. Nisem jo razumel. Bilo mi je dovolj, da sem jo čutil.

Ob delovnih dneh sem tu srečeval vse polno ljudi. Danes nikogar. Hodili smo drug mimo drugega s tujimi mislimi v svojih glavah. Takrat se mi je zdelo, kako preprosto, nič posebnega je življenje. Toda danes, na praznik, sem tu sam. Le ona je poleg mene, v vsej svoji pusti krasoti. Že dolgo poznam njeno lepoto, vsak njen gib, pogosto čutim njeno bližino. Mnogokrat sem prihajal na to najino mesto. Srečeval sem jo vsak dan, ob večerih je bil najin zmenek, ki je trajal pozno v noč, dokler me ni premagal spanec. Nikdar nisva govorila, toda danes so spregovorile njene oči. Zazrl sem se vanje, v njih videl sebe in njo kot eno telo. Spoznal sem jo, ime ji je SAMOTA.

KRIZANTEMA

Krizantema bela
je ovenela.

Roža, ki dolgo,
dolgo je brstela.

Bila je vsa v zlatu,
takrat ko je cvetela.

Zdaj leži v blatu
trudna, ovenela.

Le tiha senca
hladno bela,
kamnitega spomina
ji družbo dela.

Veter,
melodije ji prepeva,
široko čez grobove
semena ji raztresa.

Pomnoži ga in rodi
klic Morane v peklu
z vriskom sove
v temi, opolnoči.

KRONIKA

Zjutraj je prišlo do družinske tragedije.
Nameraval je ubiti le sina.
Prizorišče si je ogledal preiskovalni sodnik.
Ko je bil na hišnem pragu ga je A. V.
dvakrat ustrelil s puško.

V preiskavi, ki je trajala dva meseca,
je sodelovalo sedem kriminalistov.
Natančnih informacij, kako jim je uspelo,
pa niso izdali.

A. V. je Marku povedal tudi geslo,
in ko je ta dvignil še preostali denar,
ga je čakal pred vrati...

P. S.: Borzno posredniška družba mu preostanka denarja ni izplačala zaradi suma, da dokumenti niso pravi.

ROK KRANJC
Škofja Loka

Pridi, zvezdica Zaspanka,
pridi in me uspavaj s svojimi
nepojmljivo zlatimi lasmi.
Utrni se mi vsak večer,

da se nasmehnem minulemu
dnevu. Četudi zamudiš – ne,
ne, jaz nisem Boter Mesec,
ne bom te pošiljal, da bi
za kazen svetila na kakšni
drugi Zemlji kakšnemu drugemu
Roku. Preveč sem odvisen od
tvojega zvezdnega prahu,
ki mi kot koščki sreče
osvetljujejo neznano in
skrivnostno Rimsko cesto.

• • •

Ni ne dobro ne slabo
ne črno ne modro.
Živeči na robu diha
trepetajoč od izgubljenega pisma,
ki občudoval bi ga vsak poet:
še vedno imam umazane roke,
zbledel je nasmeh, zagon,
na krilih se vosek stopil je.
Igram se s svinčnikom,
poslušam radio, a ga ne slišim.
Romantika – bull shit!
Vse je le pesek v oči,
ostane le bolečina.
Ne – zato ne rabiš droge,
dosti je le nesrečna ljubezen.

JOŽE PETERNELJ-MAUSAR

Žiri

KOLHOZ V PRISMODAVCIH

PRIŠLA JE ŽE DRUGA ZIMA IN Z NJO BOŽIČ

Policaj Karabač je imel že ves mesec polne roke dela. Paragrafi ministra Emila in Čuka so bili strogi. Zato pa so v Prismodovcih imeli srečo z dobrim policajem Karabačem. Ta bo že uredil po »zakonu«. Tako je zahteval tudi gozdar Čuk.

»Predvsem prosim, da se za božič ne bo odsekala nobena smrečica.«

»Misliš na kolhozni ali na privatni zemlji?«

»Nikjer! Razumeš, nikjer. Zdaj so gozdovi naši, pod mojo komando.«

»Prav, tovariš Čuk. Vse bo po zakonu,« je rekel ponižni in hudomušni Tepkar. Pa je svoje moral dodati še Klofutar. »To je eno, kar ti je naročil Čuk. Drugo pa je: vse gostilne, čeravno so naše, zapreti točno ob desetih zvečer. Nihče se ne bo tam grel in čakal polnočnice. Dovolj nam je teh pravljic o božiču in čas je, da se tudi v Prismodovcih spametujejo in spoznajo, da je prava resnica samo na naši modri strani!«

»Tako je,« je pribil Čuk. Karabač pa je že študiral svoje prijeme, kako bo uredil s Prismodovci, da bodo njegovi nadrejeni zadovoljni z njegovim delom, ki je tako pomembno.

Že ves mesec je bil v akciji in ni našel nič spotakljivega. Ti pregnani Prismodovci so se mu vedno znali izmikati. Ali pa je tudi v njem nekaj nerodnega? je sam podvomil o sebi. Če bo šlo tako naprej, bodo na oblastnem forumu nejevoljni ob njegovem poročilu.

Pa je Karabač končno zalotil pravega falota. Bil je sam odbornik Tepkar v zahmašni obleki, z dolgim žakljem pod pazduho jo je mahal proti farovžu.

»Hopla! Kaj pa ti, lump, pa v zahmašni obleki nosiš v žaklju?« Tepkar se ni dal zmeti.

»Smrekico nesem v farovž za gospoda župnika.«

Karabač je poskočil. »Prvič z gospodi smo opravili, gospodov ni več. Tovariš župnik bi se reklo.«

»No ja, tako sem mislil,« se je vlekel ven Tepkar in že verjel, da sta opravila.

A Karabač se ni dal zmeti. »Torej tako, smrečico praviš, pa tako dolga vreča za drevesce? Zakaj ga pa nosiš v vreči, a?«

»No ja, mrzaj je že, pa ne bi rad, da bi me gospod župnik, oziroma tovariš župnik karal, da sem mu prinesel pomrznjeno drevesce.«

»No, naj bo po tvojem. To menda veš, da po Čukovi odredbi v gozdu ne smemo ničesar odsekati brez njegovega dovoljenja. Se pravi brez njegovega žiga. Upam pa, da je nisi sunil v kolhozni gmajni?«

»Ne, tovariš Karabač. Vem, da se smrečice ne smejo sekati. Zato jo nisem odsekal, ampak odrezal. To je menda dovoljeno, mar ne?«

»Bo nekaj takega. Samo, da je po zakonu. Zdaj pa odveži vrečo, da na kraju samem vidim, kako je s to rečjo.« Tepkar je odvezal vrečo in iz nje je pomolel čudno objeden štrcelj.

Karabač je z žepno svetilko posvetil nanj. »Ha. Mar si to debelo smrečico odgriznil, da je tako objedena?«

»Ne, tovariš Karabač,« se je naredil Tepkar ponižanega. Verjemi, da sem jo celo uro rezal. Poglej moj žulj na roki. Ker sem pri KLOF-u vem, da se smrečice ne smejo sekati. Odrezati pa tovariš Čuk pusti, kar hočeš, seveda v svoji gmajni.«

»Naj ti bo. V glavnem nisi prekršil zakona. A glej, da k temu ne boš spodbujal drugih sovaščanov, ki so vsi polni lumparij, kadar ni treba. Nocoj imam še polne roke dela. Zato se mi čimprej spravi izpod nog.«

»Lahko noč, tovariš Karabač. Samo, da nisem kaj zakrivil,« je zvito dejal Tepkar, zavezal vrečo, da ne bi smrečica »pomrznila,« in odkoračil proti farovžu.

Šele potem, ko je Tepkar opravil v farovžu, je odšel na sestanek na KLOF. Skoraj je pozabil na svojo odborniško dolžnost, zato je pohitel.

Vstopil je ves opehan in kmalu spoznal, da bodo navzoči tudi iz uprave za preganjanje lumpov.

Klofutar je ravno in zagreto razpravljajl o množici sovražnikov nove modre družbe. A se je vseeno obregnil ob zamudnika Tepkarja. »No? In ti Tepkar spet zamujaš. Pa ne, da si se spet smukal okrog cerkve?« Tepkar se je pomuzano popraskal za ušesi in obotavljivo odgovoril. »No ja. Ravno okrog cerkve ne. Bil pa sem v farovžu. Plačal sem mašo za rajno mamo. No pa še nekaj jajčk sem nesel gospodu župniku, oziroma tovarišu župniku,« je dejal Tepkar ponižno. A Klofutar je kar poskočil.

»Torej tako? Za obvezno oddajo ni jajčk, za fajmoštra pa jih imaš dovolj.«

Tepkar se je namuznil, kakor božji volek in že hotel nekaj reči, pa ga je prehitel besni Klofutar.

»Tovariši iz uprave preganjanje lumpov, zdaj ste sami priče s kakšnimi nepridipravi se ubadamo tu na vasi. No in nazadnje pa nam zagode še naš odbornik Tepkar, ki smo zaradi njegove neomajne poštenosti nekaj dali nanj in ga vzeli medse.«

In tako plodna razprava se je nadaljevala pozno v noč. Vsi so razgreto razpravljali, le Tepkar se ta večer ni oglasil. V sebi je premleval župnikove besede. »Bolje je, da si v gostilni in misliš na cerkev, kakor da si v cerkvi pa misliš na gostilno.«

RUDI BERNIK

Selca

PA BOM STOPIL PREDENJ

Položil je vame nešteto stvari,
odprl globin hrepenenje,
počasen korak in medle roke,
ni rekel besede,
le luč naj gori.

Po svetu zdaj hodim,
se smejem in blodim,
odkrivam življenja vrtove
in včasih darujem mu svoje plodove.

PAJEK

Vem za tvoje nemirne nožice
prijatelj,
ki v meni domuješ

na nebo si pripel nit
in se spustil
in tkal
tkal srce
glavo
svojo dušo vtkal v bežeče niti

postal si sluga mreže
stvar in slep v mnogopotju
pozabljaš na tenko svilnato nit.

MOJ VRČ

V novo jutro stopam
z delčkom prejšnjega dne.

Polnim že tisočkrat izpraznjen vrč.
Njegova globina je brezmejna.
Nekoč ga napolnim čez rob
in spolzim po gladkem lošču
nazaj v rodovitnico.

NJENA KRUSNA PEČ

Črna ruta in dolgi beli lasje.
Še vedno je lepa.
Poleno v tresočih rokah.
Mokrih oči in drhtečih ustnic
se je zazrla vame.
»Hudiča bom skurila, tega zlodeja.«
Smeje se.
Včasih je pekla dober kruh,
po celi hiši je dišalo.

DEŽ

Njegove solze močijo vroče jezike.
Gosta sopara se dviga iz naših pregretih gobcev.
Zemlja je polna besnečih psov,
je polna mojega vpitja.
Tu doli ni Tišine.
So samo solze in hrupna zemlja,
ki požira svoje otroke.

KARTUZIJANI

Globoko v zemljo pogreznjeni črni križi.
Prst pod njimi se je že zdavnaj umirila.
Kot kadilo se dviga jutranja meglica
izpod bele snežne obleke.
Benedicámus Domino

KOČIJA

Obrežje reke in dom,
ki počiva na temelju nebes,
vkovan v ozvezdja.

Kočija Velikega medveda.

SPOMINI NA ALTO

Zrak je poln Anande. Vest se giblje zgoščeno.
Ni se še spustil kamen v tloris jutra.
Bogovi bodo znova vstali in
človeška domišljija bo polna barve.
Postala bo čuvar resničnega in
njegov izbrani Tkalec svetlobe.

Omogočite mi vendar dihati!
Tako vpije v kamenje ujeti, a odmev se vrača
brez
izbrane Prinašalke zanosa.

Prepeval bi rad, pa se mi med strja v kameni obris.
Niste poslušali trobente, oznanjajoče nov dan,
zato pa ste čuli hropenje konj in njihov strastni val.
Zasopli ste se ustavili v krčmi spodnjega dne,
ne vedoč, da se sonce spreminja v črn lesket.

Ščetine na brokatu usode.
Upanje na ponovni vzpon se ne klanja
nečimrnemu v Ljubezni.

Kje je vaš vzgon in kje hladni potisk?
V konjušnici spodnjega dne.
Tam vas čaka prevoz v strdišče kamene strele.
Strdišče

Vaša moč je le v velikosti stopnji in njegov obraz
se blešči v črnini prasketajočega dne,
položen čez globino sijaja.
Ni več poeme. Ne ugasni lave.
Prenehaj

Naj govorim o svetem?
Ne prepriča me vaša nečimernost. Kako naj bi me...
Past usode namenjenemu neznosu.
Nepotvorjenost kalnega studenca?
Ne

Ne zahtevam gole pravičnosti,
le usojeno nedolžnost.

Zastoj smrti, v dihu opoj

Brezumje znoja trudne poti

MISEL DALJAVE

Moje lice je temna kri.
Moje lice je zora Alte in njena
sleherna dlan.

Moj spomin prebuja besede v izgovorjavo
in pušča za seboj tišino nemenja.
Ali tišina sliši?

Ciklično prihajanje in odhajanje
nasmeha, ki boža preprosto zaupanje,
vzbuja tudi bolečino.
Roka matere, ki odhaja, ne skriva

Prinesli ste tudi lesket in sijoče dni.
Vendar v vas ni ničesar,
da bi odražalo poljub, ki ostane.